

SPRAWOZDANIE Z DZIAŁALNOŚCI TOWARZYSTWA DLA NATURY I CZŁOWIEKA W ROKU 2010

PRZYRODA I EKOROZWÓJ NA WSI

PROMOCJA I EDUKACJA SIECI NATURA 2000

Wystawa

Wykonana w 2009 roku we współpracy z czołowymi fotografami przyrody (przede wszystkim członkami Okręgu Podkarpacko-Roztoczańskiego Związku Polskich Fotografów Przyrody) przenośna **wystawa NATURA2000/LUBELSKIE/PL** prezentowana była w Zamościu, Lublinie (biblioteka wojewódzka, centrum handlowe Plaza, UMCS) Warszawie (Biblioteka UW), Wrocławiu, Kołaczach („Majówka poleska”) Świdnicy (podczas Kongresu Regionów) Zwierzyńcu (Roztoczański Park Narodowy). Jesienią odbyły się także 3 prezentacje na Łotwie (Ogród Botaniczny podczas Nocy Nauki, Ministerstwo Środowiska i Park Narodowy Gauja). Na użytek tych ostatnich prezentacji przygotowano specjalny folder w języku łotewskim w nakładzie 1000 szt.

Seminarium

Spotkanie pod tytułem „*Edukacja i budowanie poparcia dla ochrony przyrody w obszarach Natura 2000. Dotychczasowe doświadczenia i perspektywy*” zorganizowane zostało we współpracy z Regionalną Dyрекcją Ochrony Środowiska o odbyło się 17 marca. Wzięło w nim udział ok 40 przedstawicieli organizacji pozarządowych, instytucji ochrony przyrody, lasów.

Kontynuacją i podsumowaniem prowadzonych w latach 2008-2009 szkoleń dla doradców i spotkań informacyjnych był **otwarty wykład pt „Pakiety rolnośrodowiskowe – czynna ochrona przyrody w rolnictwie”**, który odbył się 29 marca na Uniwersytecie Przyrodniczym w Lublinie. Prezentacja na temat Natury 2000 dla około 100 uczniów szkół średnich miała z kolei miejsce w ramach Dnia Ziemi w Instytucie Nauk O Ziemi UMCS.

Rozwijany był serwis internetowy natura2000.lubelskie.pl poświęcony Europejskiej Sieci Ekologicznej na terenie Lubelszczyzny.

ODPOWIEDZIALNA TURYSTYKA PRZYRODNICZA

Wizyta studyjna na Łotwie

We wrześniu odbył się wyjazd studyjny na Łotwę w którym wzięło udział 15 publicystów i przewodników turystycznych, przedstawicieli biur podróży, organizacji pozarządowych z całej Polski oraz dwóch uczestników z Białorusi. Poznali oni ofertę i infrastrukturę tego kraju w dziedzinie turystyki przyrodniczej a także wzięli udział w warsztatach na temat odpowiedzialności przyrodniczej przy obserwacjach terenowych.

Łotewsko- białoruska wizyta studyjna na Lubelszczyźnie

W październiku 17 osobowa grupa animatorów turystyki przyrodniczej z Łotwy i zachodniej Białorusi odwiedziła najciekawsze przyrodniczo fragmenty regionu (dolina Bugu, dolina Wisły, Polesie, Roztocze) poznając jednocześnie ofertę turystyczną, infrastrukturę, najciekawsze usługi.

Seminarium

29 października w Zwierzyńcu odbyło się seminarium pt Łotwa – Białoruś - Lubelszczyzna - współpraca w turystyce przyrodniczej, w którym oprócz uczestników wizyty studyjnej z Łotwy i Białorusi wzięło udział ok 30 przedstawicieli branży turystycznej i ochrony przyrody z Lubelszczyzny. Uczestnicy prezentowali ofertę i realia organizacji turystyki zorientowanej na przyrodę w poszczególnych krajach, wymieniali się obserwacjami i wskazówkami. Odbył się także wykład na temat zagrożeń dla przyrody związanych z niewłaściwie prowadzonymi obserwacjami turystycznymi i hobbystycznymi.

Wystawa

Opracowana została przenośna prezentacja dotycząca przyrodniczego bogactwa Łotwy i zachodniej Białorusi, składająca się z 8 wielkoformatowych plansz zawierających m.in opisy w języku polskim, angielskim, łotewskim i białoruskim. Prezentowana była do tej pory w Zwierzyńcu, Lublinie i Radomiu. Wystawie towarzyszy polskojęzyczny folder (8sA5) w nakładzie 1000 egz.

Wsparcie dla białoruskiej ekoturystyki

W ramach partnerskiego projektu organizacji „Nierusz” z Baranowicz udzielono pomocy w zorganizowaniu przyjazdu studyjnego, podczas którego młodzi działacze poznawali ofertę i doświadczenia turystyczne okolic Janowa Lubelskiego oraz w przygotowaniu polskojęzycznych folderów-przewodników.

DZIEDZICTWO KULTUROWE WSI

PROGRAM „CMENTARZE POGRANICZA”

Mała architektura sakralna Polesia

Od wiosny do jesieni realizowany był projekt "*Mała architektura sepulkralna Polesia. Ochrona wytworów ludowego kowalstwa i ciesielstwa*" którego celem było ratowanie monumentalnych drewnianych krzyży, oraz kutych w metalu krzyżyków, stanowiących niegdyś zwieńczenia wysokich krzyży dębowych. W ramach projektu odbyły się m.in **dwa obozy wolontariackie** (w lipcu i w październiku) w których wzięło udział łącznie 20 uczestników. Prace prowadzone były na cmentarzach prawosławnych w Wyrykach-Adampolu, Suchawie, Lubieniu i Kaplonosach (gmina Wyryki).

Na 9 cmentarzach wydobyto z gruntu oraz zabezpieczono antykorozyjnie ok 200 krzyżyków. Część trafiła następnie na podnoszone i wzmacniane krzyże. Ponad 60 chylących się lub leżących krzyży zostało wzmocnionych w części przyziemnej i ustawionych od nowa. Usunięto zakrzaczenia z części powierzchni 3 cmentarzy a ok 60

nagrobków żeliwnych, kamiennych i betonowych zostało wstępnie oczyszczone z porostów (mechanicznie i chemicznie).

Na cmentarzach prawosławnych w Kosyniu i Zbereżu (gmina Wola Uhruska) powstały **instalacje lapidaryjne**, na których wyeksponowano ok 80 pochodzących z tych cmentarzy krzyżyków.

Część „odzyskanych” krzyżyków była eksponowana podczas wrześniowego Festiwalu Trzech Kultur we Włodawie na wystawie zatytułowanej „Z Ziemi do Nieba, z Nieba do Ziemi”. W Lublinie (świątelnia stowarzyszenia Homo Faber) w listopadzie odbyło się spotkanie informacyjne i ekspozycja wystawy i części krzyżyków.

Tajkury (Ukraina)

W lipcu przy udziale wolontariuszy z Polski i Ukrainy (głównie harcerze z Równego) wykonany został pierwszy etap prac porządkowych remontowych na jednej z najcenniejszych wiejskich nekropoli Wołynia - w dawnym miasteczku, obecnie osadzie wiejskiej Tajkury. Udało się odsłonić z gęstwiny zwałowisk gałęzi ok 1/3 powierzchni cmentarza i ruiny kaplicy. Różnemu zakresowi prac poddane zostały 23 nagrobki (część z nich została tylko odkopana i oczyszczona, część poddana wieloetapowemu oczyszczeniu i zabezpieczeniu, kilka udało się posklejać i ponownie zmontować). Prace będą kontynuowane w następnych latach.

W trakcie obozu odbyło się również spotkanie z udziałem mieszkańców Tajkur, przedstawicieli miejscowych i rejonowych władz oraz konsula generalnego RP w Łucku, połączone z prezentacją ukraińskojęzycznej wystawy "Cmentarze pogranicza", przy miejscowej cerkwi.

W listopadzie w Europejskim Kolegium Polskich i Ukraińskich Uniwersytetów odbyło się spotkanie robocze „Tajkury i tysiąc innych. Zapomniane cmentarze Ukrainy” poświęcone działaniom na rzecz dziedzictwa kulturowego na Ukrainie.

W styczniu w klubie „Piwnica” studenci Animacji Kultury UMCS zorganizowali pokaz filmu Kopuły niepamięci. Śladami nieistniejących cerkwi” nakręconego przez Towarzystwo w roku 2009.

Rozbudowywany był serwis cmentarzepogranicza.pl.

MUZYKA - Program SCENA IN CRUDO

W ramach cyklu prezentacji najciekawszych zjawisk muzyki tradycyjnej odbyły się trzy wydarzenia „sceniczne”.

W czerwcu w lubelskiej „Teksturze” odbyła się druga odsłona poświęconej fenomenowi nizinnych tańców wirowych imprezy **„Moment Obrotowy/Moment Oberkowy”** Głównym gościem był jeden z najwybitniejszych obecnie tradycyjnych skrzypków - Tadeusz Jedynak z Przysławowic Małych koło Przysuchy wspierany przez bębniście Władysława Kowalskiego. Wystąpił także projekt muzyczny Kalepa z Milanówka oraz lubelska Kapela Braci Dziobaków. Wspierani przez uczestników warsztatów instrumentalnych tej ostatniej kapeli muzycy wspólnie zapewnili najwytrwalszym tancerzom bite 6 godzin muzyki.

W sierpniu w trakcie Jarmarku Jagiellońskiego odbył się kolejny koncertowy maraton muzyki tradycyjnej pod nazwą **„Gody”**. Impreza ta poświęcona była głównie pieśniom, obrzędom i muzyce weselnej. Obrzędowe pieśni zaślubinowe z

Lubelszczyzny wykonała grupa współpracujących z Towarzystwem młodych artystek pod kierunkiem utytułowanej śpiewaczki Zofii Sulikowskiej z Wojsławic. Rozpoczęta wtedy międzypokoleniowa artystyczna współpraca lubelsko - wojsławicka miała w następnych miesiącach kolejne odsłony. Podczas „Godów” wystąpił także wiejski zespół śpiewaczy z Działowicz (Białoruś) oraz grupa muzyczna Karen Hakobyan Trio z Armenii, a także Kapela Mazowiecka z Warszawy. Koncert odbywał się w specjalnie na tą okazję postawionej na lubelskiej Starówce mongolskiej jurcie. Przez jurte przewinęło się ok 400 osób.

W listopadzie w Warsztatach Kultury w Lublinie odbyła się szósta edycja koncertu „**Pieśni Bagien**” – imprezy poświęconej muzyce tradycyjnej polskiego, ukraińskiego oraz białoruskiego Polesia. Wystąpiły śpiewaczki i muzykanci ze wsi Rog (Białoruś) oraz Kapela Braci Dziobaków. W imprezie wzięło udział ok 150 osób.

Ponadto w sierpniu i listopadzie miały miejsce dwie trzydniowe tury **warsztatów śpiewaczych** dotyczących tradycyjnych pieśni z białoruskiego Polesia prowadzonych przez Irinę Mazyuk z Mińska z udziałem 15 osób.

Pod auspicjami Towarzystwa między październikiem a grudniem odbył się także cykl sesji warsztatowych w ramach edukacyjno – artystycznego programu Studio In Crudo: październikowa sesja instrumentalna pod Janowem Lubelskim oraz „**Kolęda plus/minus**” - cykl trzech weekendowych warsztatów teatralnych, tanecznych i muzycznych zakończony czterodniową wyprawą kolędniczą w Lasy Janowskie.

KUPUJ ODPOWIEDZIALNIE

Piknik Sprawiedliwego Handlu (maj)

Z okazji Światowego dnia Sprawiedliwego Handlu zorganizowana została 4-godzinna impreza w Muszli Koncertowej w lubelskim Ogrodzie Saskim. Obejmowała kilkanaście stoisk informacyjnych i handlowych, degustacje, prezentacje sceniczne, wystawę, występy kuglarzy, koncert Wschodniego SAMBAstionu. Oprawę muzyczną zapewnili dj-e Senhor Efebo i OrientExpress Sound System. Akcja zorganizowana przy zaangażowaniu wolontariuszy ze Stowarzyszenia Homo Faber i „Tektury”. Wzięło w niej udział ok 300 osób.

Akademia 3R

Odbyło się 20 **dwugodzinnych warsztatów** multimedialnych poświęconych ograniczeniu i odzyskowi odpadów z udziałem 483 uczniów

W październiku i listopadzie odbył się **cykl 3 szkoleń dla nauczycieli** w Chełmie Lublinie Zamościu w których udział wzięło w sumie 80 osób.

Konkurs dla szkół na reportaże promujący odpowiedzialne gospodarowanie odpadami opakowaniowymi. Nadesłano 12 multimedialnych prac.

W ramach ewaluacji przeprowadzono 36 wywiadów z nauczycielami.

NIE SMUĆ MISIE

Happening zwracający uwagę na problem łamania praw człowieka w przemyśle zabawkowym odbył się tuż przed Bożym Narodzeniem przed centrum handlowym Plaza.

Działanie w ramach projektu Polskiej Zielonej Sieci „Kupuj odpowiedzialnie zabawki” na rzecz poprawy warunków pracy w przemyśle zabawkarskim.

LUBLIN ROWEREM

- wsparcie działań Porozumienia Rowerowego

Porozumienie Rowerowe to nieformalne ciało skupiające grupę osób działających na rzecz poprawy warunków transportu rowerowego w Lublinie. TdNiCz współtworzy Porozumienie. Kontynuowane w roku 2010 działania lobbingowe członków PR (w tym TdNiCz) na rzecz zrównoważonych rozwiązań w infrastrukturze transportowej doprowadziły do wydania przez Prezydenta Lublina zarządzenia wprowadzającego tzw. Standardy rowerowe dla inwestycji drogowych oraz powołujące zespół konsultacyjny składający się z urzędników i przedstawicieli środowisk rowerowych. Na bieżąco monitorowane były również planowane inwestycje i remonty dróg. Przykładem ,zakończonej połowicznym sukcesem inwestycji było uzupełnienie o drogę dla rowerów rozbudowy ul. Poniatowskiego.

Porozumienie współpracowało także z Gazetą Wyborczą przy lubelskiej edycji akcji „Polska na rowery”

PORTAL LUBLINROWEREM.PL:

Prowadzony przez Towarzystwo i członków Porozumienia lubelski serwis dla rowerzystów.

W 2010 roku Towarzystwo było także partnerem w dwóch projektach infrastrukturalnych – Urzędu Miasta i MOSIR dotyczących rozbudowy sieci ścieżek rowerowych.

INFORMACJA EKOLOGICZNA

Ośrodek Informacji Ekologicznej

Czynny był 30 godzin tygodniowo. Udzielił **254 zarejestrowanych konsultacji** osobistych, telefonicznych, e-mailowych dla dziennikarzy, organizacji, instytucji, urzędów, studentów, szkół itp. Dotyczyły one spraw interwencyjnych, poszukiwania informacji, wydawnictw, wsparcia technicznego, poszukiwania partnerów, i wielu innych tematów.

Lubelski Serwis Ekologiczny EkoLublin.pl

Odnotował w 2010 ok. **1,8 mln odsłon** Umieszczono w nim ponad **1,5 tys informacji** Do łącznie ponad 400 adresów e-mail rozesłano 90 edycji biuletynów "Newsletter ekolublin" i "Aktualności TdNiCz"

Lubelska Nagroda Ekologiczna „Suseł”

W lutym i marcu zorganizowana została VI edycja nagrody (Suseł 2009) Wpłynęło 6 nominacji. Kapituła złożona z przedstawicieli 6 spośród działających w regionie organizacji ekologicznych przyznała statuetkę dla twórców produktu turystycznego pod nazwą Ekologiczna ścieżka edukacyjna „Miedzy Wieprzem a Bugiem”

Magazyn „OIKOS. Ekologia i Współdziałanie”.

Wydano 2 numery w nakładzie 1000 egzemplarzy każdy. Nowe i archiwalne numery dostępne są w internecie pod adresem www.ekolublin.pl/oikos.

Ponadto prowadzone i aktualizowane były serwisy internetowe lublinrowerem.pl (rowery.ekolublin.pl) natura2000.ekolublin.pl wieprz.org.pl oraz 2 serwisy poświęcone ochronie zabytkowych nekropolii. Funkcjonowała także administrowana przez Towarzystwo internetowa lista dyskusyjno-informacyjna lubelskich organizacji ekologicznych „poe_lubelskie” z 20 uczestnikami.

Stanowiska, opinie wystąpienia

Wystosowano 6 oficjalnych stanowisk, opinii, wniosków w postępowaniach (m.in w postępowaniu środowiskowym dla lotniska, w sprawie oznakowania tras migracyjnych płazów, oskarżeń wojewody rzucanych na środowiska ekologiczne w związku z powodzią).

Rok w liczbach:

- 19 prezentacji wystaw
- 13 otwartych spotkań edukacyjnych, projekcji, prezentacji; koncertów z udziałem ok 1250 osób
  - 20 warsztatów w szkołach
    - 2 wizyty studyjne – 27 uczestników
    - 12 dni warsztatów/szkoleń z udziałem 110 osób
    - 120 zabytkowych nagrobków objętych pracami
    - 254 konsultacje Ośrodka Informacji Ekologicznej;
  - 6 budowanych i aktualizowanych serwisów internetowych;
    - 2 lapidaria